

Magellan och mänskligheten

Under föregående veckor har vi frekvent påmint om att det har förflutit 50 år sedan den amerikanske astronauten Neil Armstrong som första människa satt sin fot på månen. Och att hans då i förväg noggrant inövade fras var ”Ett litet steg för människan, ett gigantiskt kliv för mänskligheten”. Visst, det var ett enormt kliv som bidrog till många av de stora teknologiska innovationer som har omvandlat vårt liv på jorden och förståelse av världsalltet.

Men vem minns att det snart har förflutit exakt 500 år sedan den portugisiske sjöfararen Ferdinand Magellan inledde historiens första världsomsegling? Den 10 augusti 1519 lyfte hans flotta med fem skepp ankare vid sydspetsen av den spanska Atlantkusten för att hitta en västlig rutt till Sydostasiens Kryddöar. Expeditionen finansierades av den spanske kungen som utlovade Magellan en betydande del av de förväntade inkomsterna och efter vissa fördröjningar inleddes seglatsen över Atlanten.

De amerikanska astronauterna var beundransvärt kallblodiga men Magellans risktagning var i realiteten vida större. Ingen visste hur långt söderut Sydamerika sträckte sig och vad som därefter väntade. När de hade nått kontinentens sydspets och efter en månads hård kamp lyckats segla igenom denna farled, som sedermera döptes till Magellans sund, öppnade sig ett hav som just då råkade vara så lugnt att den lättade portugisen döpte det till Stilla havet.

Endel minns kanske från skolundervisningen att endast ett av de fem fartygen nådde tillbaka till Spanien 1522. Magellan hade föregående år dräpts av filippinska infödingar och eftersom resan blev också en ekonomisk katastrof utpekades han postumt som skyldig till alla motgångar och upphöjdes först småningom till den hjälte han verkligen var. Det tog ytterligare 58 år innan engelsmannen Francis Drake lyckades fullfölja en motsvarande världsomsegling.

Detta för osökt tankarna till de amerikanska månfärderna som avbröts endast några år efter Armstrongs korta promenad på den ödsliga planeten. Det finns många exempel i historien på stora och riskabla satsningar som samtidigt kan ha upplevt som återvändsgränder men som på längre sikt blivit avgörande landvinningar för mänskligheten.

Vad blir då nästa stora kliv i mänsklighetens historia? Vad som i slutändan är ett framsteg är nämligen inte lätt att veta, vilket atomkraftens potentialer på ett så åskådligt sett visar. Dess koldioxidfria energi är numera populär även bland dem som vältras mest i sin klimatångest. Samtidigt påminns vi ständigt om de katastrofer som kraschande kärnkraftsverk och i ännu högre grad atomvapenkrig skulle medföra.

Varje betydande vetenskapliga och teknologiska innovation bär i sitt sköte möjligheten både till stora landvinningar och katastrofer. En del tycker därför att vi borde stoppa denna vådliga färd mot det okända. Men precis som när Magellan fortsatte sin färd över Stilla havet vore det fegt och i praktiken också omöjligt att just nu ge upp.

Henrik Meinander, HBL 7.8.2019